

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00012

A helyi identitás és kohézió erősítése Sárosd térképében

Objektumleírások

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

Sárosd épített öröksége

Útmenti, többutcás település a megye délkeleti oldalán, a Mezőföld déli részén. Fésűs, előkertes beépítésű szalagtelkek jellemzik. Az Árpád-korban királyi lovászok birtoka, majd a fehérvári polgároké, a XIII. század utolsó harmadától kun szállás volt. Első írott említése 1360-ra datálható. A falunak a középkorban saját temploma volt. A határában fekvő Jakabszállás a középkorban élte fénykorát, Mátyás király várossá és vásártartó helyé emelte. A török hódoltság alatt a település elpusztult, területén négy török birtokos osztozott. A felszabadító harcok után, 1700-ban az Esterházy-családé lett, akik újra betelepítették. Tudatos fejlesztés után 1761-ben, a megyében másodikként, mezővárosi rangra emelkedett. 1882-ben vasútvonalat kapott, amely nagyban segítette továbbfejlődését. Az 1945-ös harcok során épületeinek nagy része elpusztult.

ENTZ – SISA 1998 (128.), VIRÁG 2005 (162.)

egykori Esterházy-kastély

Szabadság tér

A település központjában szabadon álló, többszörösen átépített és bővített épület. A galánthai Esterházyak a török hódoltság után, 1700-ban szereztek meg a sárosdi uradalmat. A család ezen, ún. cseszneki ága 1721-ben Esterházy János koronaőr személyében kapott grófi címet. Esterházy Imre gróf 1833-ban bekövetkezett halála után idősebb fia, Pál örökölte a rédei kastélyt és az uradalmat, a fiatalabb László pedig Sárosdot. Ekkor már minden bizonnyal állt egy kisebb kúria, amelyet a gazdatiszt lakott, és amelynek építése 1770-1785 közé tehető, építtetője Esterházy Pálné Széchy Jozefina volt. Esterházy László gyermekei 1850-től már Sárosdon születtek. Az ugyancsak László nevet viselő fiáé a bakonyszombathelyi kastély volt, Sárosdon László nevű unokájának volt birtokközpontja. Ő 1935-ben és 1943-ban 3782 holdas földbirtokkal rendelkezett. A XVIII. századi L alakú épületet a XIX. század közepén Weber Antal tervei szerint átépítették, majd 1880-90 körül újra bővítették. 1920 körül Möller István tervei alapján került sor az átalakítására. Az idősebb Esterházy László gróf még a régi, az ifjabb már az átépített, bővített kastélyban lakott. Az épületben 1945 után szociális otthont helyeztek el. Ma is ezt a funkciót tölti be. • U alaprajzú, viszonylag nagy kiterjedésű, földszintes építmény, déli oldalán kétszintes toronnyal. Historizáló, ugyanakkor magán viseli az 1920-as évek átépítésének nyomait. Baloldali és középrészén rizalit húzódik, jobb szélén emeletes, hengeres, csúcsos sisakú torony áll. Jobboldali, hosszan elnyúló homlokzatának középrésze előtt terasz húzódik, faragott kőpillérek közé helyezett vasráccsal. Hátsó homlokzata átalakított. Baloldali homlokzatán négyzet alakú udvar nyílik, amelynek három oldalán üvegezett fa veranda fut végig. A jobboldali részen emeletes, négyzetes tornyot építettek, amelyet emeleti részén kettős ablakok díszítenek. Ezen a részen is – a főhomlokzat középrizalitjához hasonlóan – trapéz alaprajzú, kiemelkedő, toronyszerű rész áll. A földszinti falak a kastély egy részén sávozottak. Kovácsoltvas tetődíszei máig megvannak. Műemlék.

BARDOLY – HARIS 2008 (93.), ENTZ – SISA 1998 (128.), TAK 2017 (18.), VIRÁG 2005 (162-163.)

Nepomuki Szent János plébániatemplom

Fő utca

Szabadon álló klasszicista épület. 1824-27-ben a Helytartótanács építette, gróf Esterházy János, gróf Esterházy Pálné és Nedeczky Mihály támogatásával. 1930-31-ben Lechner Loránd tervei alapján bővítették, kivitelezője Lázár János székesfehérvári építész volt. • Homlokzati tornyos, kereszthajós épület, a tetőből kiemelkedő huszártoronnyal. Főhomlokzatán egyenes záródású ajtóval és félköríves bevilágító ablakkal, illetve szintén sávozott szegély látható. Felül, két oldalán egy-egy kőváza, a tornyon összetett sisak kapott elhelyezést. A főhajó 3 szakaszos, dongaboltozatos, féloszlopokkal tagolt.

Orgonakarzata szintén dongaboltozatos. Belső: Főoltár koporsó alakú sztipesszel, 2 adoráló angyallal. A főoltárkép bécsi munka, Nepomuki Szent János alakjával, vászonra festett olajkép. 1990 körül teljesen átfestették. A szószék hangvetőjén az Apokalipszis harsonázó angyal szobra jelenik meg. A szentélyben vörösmárvány keresztelőkút áll. Felszerelés: ezüst Szent Kereszt ereklyetartó a XVIII. század közepéről, aranyozott réz copf úrmutató, készült 1790 körül, aranyozott réz kehely a XIX. század első feléből. Műemlék.

A templom előtt áll a védőszent gipszből készült egészalakos szobra. Kamasz Krisztián 2005-ben felállított alkotásán a szent a hagyományos püspöki öltözetben látható, két kezében nagyméretű feszületet tart.

BARDOLY – HARIS 2008 (93.), ENTZ – SISA 1998 (128- 129.), TAK 2017 (15-16.)

Sallay László kovácmester műhelye

Fő utca

Szabadon álló, földszintes, egyablakos, nyeregtetős, cserépfedésű, vakolatlan téglapépület. 1939-ig köztulajdonban állt, egykor az apaállatokat tartották itt, de később kovácmesterek is dolgoztak benne. Sallay László 1938-ig apja seregélyesi műhelyében dolgozott, de mivel a községben nem tudta volna önállóítani magát, rövid budapesti kitérő után Sárosdra költözött, és kibérelte, majd rögtön fel is újíttotta az épületet, amelyben aztán évtizedekig dolgozott, a lakosok nagy meglepedésére. 1925-ben, 13 éves korában kezdett el tojáspatkolással foglalkozni. Műhelyében 1982-ben önálló bemutatót is rendezett, amelyen rengeteg látogató vett részt. Tevékenységéért 1993-ban átvehette a Népművészet Mestere kitüntetését, majd 1995-ben a Fejér Megyei Közgyűlés Széchényi Viktor-díját. Sárosd díszpolgára lett. Egykori műhelye ma üresen áll, jelenleg funkció nélkül.

GYIMESI 2005 (117-129.)

Farkas Gyula Baptista Általános Iskola

Fő utca 10-12.

A mai épület elődje a 70-es években épült 4 tantermes típusiskola volt. Ez ma az iskola régi szárnya. Az új szárny 1997-ben, az eredeti 150 éves, életveszélyessé vált régi falusi iskola lebontásával megépített modern épületrész, hatalmas aulával, széles folyosókkal, világos tantermekkel, szellős kialakítású kupolával. Az új szárny tetőterét 2004-ben építették be. 2010-ben valósult meg az évtizedes hiányt pótló községi és iskolai tornacsarnok megépítése. Az intézményt 1998-ban nevezték el Pusztasárosd szülöttéről, a külföldön is ismert és elismert Farkas Gyula matematikus-fizikusról, a kolozsvári egyetem egykori rektoráról, a Magyar Tudományos Akadémia tagjáról.

<http://www.sarosdiskola.hu/index.php?link=Rolunk>

Felhasznált irodalom

- BARDOLY – HARIS 2008 Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
- ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent

István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)

GYIMESI 2005

Gyimesi Károly: Sárosdi emlékek. Sározd, 2005.

TAK 2017

Településképi Arculati Kézikönyv

VIRÁG 2005

Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.